

Kommuneplanens samfunnsdel 2018-2030

Foto. Tore Haraldset
13.06.2018

NES KOMMUNE

HJERTET I HALLINGDAL

Vedtatt i Nes kommunestyre 21.06.2018 sak 37/18.

1 INNHOLD

2	Forord.....	3
3	Innledning	4
4	Statlige og regionale føringer.....	5
5	Kommunale føringer	6
5.1.1	Kommunedelplaner.....	6
5.1.2	Temaplaner.....	6
5.1.3	Kommunale prosjekter	6
6	Visjon og verdier	7
7	Framtidsbilde – Nes i 2030.....	8
8	Kommunale tjenester.....	9
9	Gjennomgående fokusområder	11
9.1	Folkehelse.....	11
9.2	Frivillighet og lokalt engasjement	13
9.3	Fysiske miljø	13
10	Satsingsområder.....	14
10.1	Levekår	14
10.2	Næringsliv og sentrumsutvikling	16
10.3	Trafikk og kommunikasjon	17
10.4	Natur, kultur og friluftsliv	17
11	Hovedutfordringer og hovedmål.....	19
12	Mål og veivalg.....	20
12.1	Hovedmål 1: Øke andelen innbyggere i aldersgruppa 18-50 år.....	20
12.2	Hovedmål 2: Aktive, selvstendige eldre	24
12.3	Hovedmål 3: Gode levekår med like muligheter for alle.....	25
12.4	Hovedmål 4: Sosial og fysisk aktiv hverdag for alle i nærmiljøet	27
12.5	Hovedmål 5: Bedre psykisk helse gjennom livsmestring, sosialt fellesskap og aktivitet.	29
12.6	Hovedmål 6: En trygg hverdag for innbyggerne.....	31

12.7	Hovedmål 7: Forvalte natur, miljø og kulturverdier til beste for dagens og framtidens generasjoner	33
12.8	Hovedmål 8: En kompetent og endringsvillig kommuneorganisasjon.....	35
13	Planbehov.....	37
14	Definisjoner	37
15	Vedlegg.....	38

2 FORORD

Samfunnsdelen til kommuneplanen er kommunens viktigste arbeidsverktøy for langsiktig og helhetlig planlegging. Det betyr at planen er styrende for kommuneplanens arealdel (kartet) og annen kommunal planlegging og saksgang. Samfunnsdelen har et 12-års-perspektiv, men kommunestyret vurderer hvert 4. år om planen skal rulleres.

Folkehelse, frivillighet og lokalt engasjement og vårt fysiske miljø er gjennomgående fokus-områder i planen. Vi tar utgangspunkt i kommunens viktigste utfordringer framover i forhold til hvor vi er.

- Vi blir stadig flere eldre og færre i yrkesaktiv alder.
- Oppvekst- og levekår er ujevnt fordelt, med økt forekomst av psykiske og psykososiale problemer.
- Klimaendringene gir behov for økt satsing på sikkerhet og beredskap.
- Kommunens natur-, miljø- og kulturverdier krever langsiktig forvaltning.
- Det er nødvendig med ressurser og kompetanse i kommuneorganisasjonen som gjenspeiler morgendagens utfordringer.

Planen angir mål og strategier om hvor vi vil for å møte disse utfordringene.

Samfunnsdelen følges opp gjennom andre kommunale planer, budsjett og handlingsplan.

Uavhengig av kommunale planer er vårt lille samfunn i Nes avhengig av at alle drar lasset sammen. Derfor har vi valgt frivillighet og lokalt engasjement som et fokusområde i samfunnsdelen. Mange av målsettingen og strategiene i planen kan kun nås ved et utstrakt samarbeid mellom kommunen, næringsliv, frivillige organisasjoner og enkeltpersoner.

Jeg vil ønske alle lykke til i det viktige arbeide med å utvikle kommunen vår, for at Nes også i framtida skal være et godt og attraktivt sted å bo, arbeide og besøke.

Med hilsen

Tore Haraldset

Ordfører

3 INNLEDNING

Kommuneplanen tar utgangspunkt i noen viktige hovedutfordringer kommunen står overfor i planperioden fram til 2030. Til hver hovedutfordring er det utformet et hovedmål. Hvert hovedmål har ett sett med delmål og strategier. Kommuneplanens samfunnsdel inneholder ikke en egen handlingsdel. Konkrete tiltak som må gjennomføres for å nå målene i planen hører hjemme i delplaner og temaplaner og i kommunens årlige handlingsplan og budsjett.

Innholdet i nylig vedtatte kommunedelplaner, strategiske planer og temaplaner blir i liten grad gjentatt i samfunnsdelen, men hovedmålene skal være sammenfallende, jf. planprogrammet.

I planprogrammet ble det valgt ut noen viktige fokusområder og satsingsområder. Disse er det gjort nærmere rede for i samfunnsdelen med særlig vekt på nåsituasjonen og utfordringer framover.

Planprogrammet for kommuneplanens samfunnsdel ble vedtatt i kommunestyret 09.02.2017 sak 2/17.

Aktuell statistikk er samlet i et eget statistikkhefte som et selvstendig vedlegg til planen.

PLANPROSESSEN OG MEDVIRKNING

Styringsgruppe for kommuneplanens samfunnsdel har vært kommuneplanutvalget med tillegg av representant fra Jan Olsen (Ap) og Rolf Strand (Krf) samt ordfører (vedtak i kommunestyret 15/9-2016 sak 55/16.) Egne arbeidsgrupper har jobbet med forslag til mål og strategier for satsingsområdene næringsliv og sentrumsutvikling og for natur, kultur og friluftsliv.

Planarbeidet startet med to dagseminarer, et for utvidet ledergruppe og ett med kommunestyret. Utover i planprosessen har det vært en rekke møter i administrasjonen og med styringsgruppa.

Planforslaget ble lagt ut på høring etter vedtak i kommuneplanutvalget 24.01.2018 med høringsfrist 15.03.2018. Dette ble bekjentgjort gjennom annonse i Hallingdølen og oppslag på kommunens hjemmeside. Det ble sendt brev til regionale myndigheter, en rekke organisasjoner regionale og lokalt og nabokommuner. Barn og unges kommunestyre og barn og unges representant ble invitert til å komme med uttalelse.

For å fremme en bærekraftig utvikling legger regjeringen hvert 4. år fram nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging, jf. plan- og bygningslovens § 6-1. de nasjonale forventningene samler mål, oppgaver og interesser som regjeringen forventer at fylkeskommunene og kommunene skal legge særlig vekt på.

- **Gode og effektive planprosesser**
  - Enklere regelverk og bedre samarbeid
  - Målrettet planlegging
  - Økt bruk av IKT i planleggingen
  - Bærekraftig areal- og samfunnsutvikling
- **Et klimavennlig og sikkert samfunn**
  - Aktiv forvaltning av natur- og kulturminneverdier
  - Framtidsrettet næringsutvikling, innovasjon og kompetanse
- **Attraktive og klimavennlige by- og tettstedsområder**
  - Samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging
  - Et framtidsrettet og miljøvennlig transportsystem
  - Levende by- og tettstedssentre
  - Helse og trivsel

I tillegg må statlige og rikspolitiske planretningslinjer legges til grunn for planarbeidet.

Rikspolitiske retningslinjer for å styrke barn og unges interesser i planleggingen stiller følgende krav til kommunale planprosesser:

Kommunen skal:

- a. Vurdere konsekvenser for barn og unge i plan- og byggesaksbehandlingen etter plan- og bygningsloven.
- b. Foreta en samlet vurdering av barn og unges oppvekstmiljø for å innarbeide mål og tiltak i kommuneplanarbeidet.
- c. Utarbeide vedtekter, bestemmelser og retningslinjer om omfang og kvalitet av arealer og anlegg av betydning for barn og unge, som skal sikres i planer der barn og unge er berørt.
- d. Organisere planprosesser slik at synspunkter som gjelder barn som berørt part kommer fram og at ulike grupper barn og unge selv gis anledning til å delta.

Disse retningslinjene leses til grunn for kommuneplanens samfunnsdel.

En rekke regionale planer vil ha betydning for kommuneplanens samfunnsdel:

- Kulturminnekompasset: regional plan for kulturminnevern i Buskerud 2017-2027 (vedtatt 27.04.2017)
- Regional plan for areal- og transport (vedtatt 15. februar 2018)
- Regional plan for næringsutvikling og verdiskaping
- Regional plan for kunnskapssamfunnet
- Regional plan for vannforvaltning og vannregion Vest-Viken 2016-2021
- Fylkesdelplan for avkjørsler og byggegrensler langs riksvegnettet i Buskerud
- Regional plan for Norefjell – Reinsjøfjell (planarbeidet pågår)

- Regional planstrategi for Buskerud 2017-2020, vedtatt av fylkestinget i Buskerud 15.12.2016.

Regionrådet for Hallingdal:

- Strategisk plan for Hallingdal 2017-2020

5 KOMMUNALE FØRINGER

Kommunal planstrategi for perioden 2016-2019 vedtatt i kommunestyret 20.02.2016 legger føringer for hvilke planer som skal prioriteres framover. Det er viktig at det er sammenheng mellom de ulike kommunale planene og at de overordna målsettingene er sammenfallende i kommuneplanens samfunnsdel og i delplaner og sektorplaner. Målsettingene konkretiseres i tiltak i kommunens handlingsplan og budsjett.

5.1.1 KOMMUNEDELPLANER

Strategisk næringsplan er vedtatt i 2016.

Kommunedelplan for trafikksikkerhet er vedtatt 14.10.10.

Kommunedelplan for klima og energi er vedtatt 14.12.17.

Kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer er en ny plan.

Kommunedelplan for idrett, friluftsliv og fysiske aktivitet er en ny plan. Plan for idrett og fysisk aktivitet 2017-2020 innarbeides i denne. En viktig del av planen er en plan for friluftslivets ferdselsårer. Nes kommune er her med i et nasjonalt pilotprosjekt.

Strategisk plan for kultursektoren 2015-2025.

Hovedmålsettinger i vedtatte planer innarbeides i samfunnsdelen.

5.1.2 TEMAPLANER

Kommunen har en rekke temaplaner innenfor mange fagområder. Rullering av gjeldende planer og utarbeiding av nye planer går fram av kommunal planstrategi. Det gjelder det samme for disse som for kommunedelplanene at det i størst mulig grad skal være samsvar mellom hovedmålsettingene i temaplanene og i kommuneplanens samfunnsdel.

5.1.3 KOMMUNALE PROSJEKTER

- Nesfjella til sentrum.
- Kunstlandskap Nesbyen.
- Sykkelprosjektet

Verdier: HANDLEKRAFT – SERVICE - RESPEKT

- Med handlekraft menes evne og vilje til å gjennomføre, samt tørre å ta beslutninger innen sitt myndighetsområde. Handlekraft handler også om at det som er lovet blir gjort til avtalt tid og med kvalitet – at en er effektiv og får ting til å skje.
- Service handler om hvordan en opptrer og tjener sine kunder og omgivelser, samt hvordan man bygger et godt omdømme.
- Respekt handler om å anerkjenne andre menneskers egenskaper, verdier og roller.

I 2030 Nes en del av Hallingdal kommune. Det er 3500 personer bosatt innenfor den gamle kommune grensen. Antall barn og unge er litt høyere enn i 2016. Unge barnefamilier finner det attraktivt å bosette seg her. Det er varierte arbeidsmuligheter i nærmiljøet. Med gode kollektivtilbud går det fint å dagpendle til Ringeriksregionen.

Tilflyttere blir boende her fordi det er gode offentlige tjenestetilbud, med barnehager og skoler som har høy faglig standard. Det ligger godt til rette for en aktiv fritid, spesielt knytta til kultur og friluftsliv og mange frivillige organisasjoner. Frivillig arbeid og dugnadsinnsats er høyt prioritert i alle deler av befolkningen.

Den eldre delen av befolkningen er godt fornøyd med kommunens tilrettelegging av mindre, sentrumsnære boliger, der det er lett å ta seg fram og kort veg til alle viktige tjenestetilbud.

I Nes-fjellene er det over 5000 privathytter. Hyttefolket finner fjellområder med særdeles god tilrettelegging for utendørsaktiviteter både sommer og vinter.

I 2030 er Nesbyen en ledende sykkeldestinasjon i Norge.

Nesbyen sentrum, Landsbyen i Hallingdal, er et attraktivt og spennende sentrum med mange aktiviteter og tilbud innen handel, kultur, boliger og næringsvirksomhet, kjent langt utover Hallingdals grenser. Her trives både innbyggere, hyttefolk og tilreisende.

Kommuneorganisasjonens roller og utfordringer er knyttet til oppgaver som tjenesteyter og produsent av velferdsgoder, som tilrettelegger og samfunnsutvikler og som myndighetsutøver og forvalter av fellesgoder.

Nes kommune har over år hatt begrensa frie økonomiske reserver til å håndtere uforutsette hendelser samt ha tilstrekkelig egenkapital ved investeringer. En utfordring framover er å styrke kommunens økonomiske reserver for på sikt å oppnå større handlefrihet.

Kommunens kjerneoppgaver er pleie og omsorg, skole, barnehager, kultur og tekniske tjenester. Utfordringen framover er å opprettholde et godt offentlig tjenestetilbud.

KOMMUNESTRUKTUR

I 2016 har kommunen gjennomført en omfattende prosess i forhold til framtidig kommunestruktur. I denne runden satt kommunestyret foten ned for en mulig sammenslåing med Gol kommune. Ut fra folkeavstemming og prosess i de øvrige Hallingdalkommunene, gikk kommunestyret inn for å fortsette som egen kommune.

Fylkesmannen i Buskerud tilrår at de 6 kommunene i Hallingdal iverksetter/fortsetter en prosess med sikte på kommunesammenslutning på et seinere tidspunkt enn det som følger av dagens reform, jf. brev 28.09.2016.

Buskerud, Akershus og Østfold fylkeskommuner blir Viken fylkeskommunen fra 1. januar 2020. Nes kommunen vil da være en del av en ny region med 1,2 mill. innbyggere. Hovedkontoret skal ligge ved en togstasjon i Akershus vest. Detaljer rundt organisering og oppgaver vil bli klargjort i prosesser fram mot 2020.

Nes deltar i et omfattende interkommunalt samarbeid. I kommuneplanprosessen vil det være naturlig å se på og drøfte ulike typer samarbeidsløsninger og skissere i hvilke retning slikt samarbeid skal foregå. Dette må også ses i sammenheng med kommunereformen.

Det er sterke sentrale føring på at det skal bli færre kommuner i Norge. Fylkesmannen i Buskerud har anbefalt å se videre på muligheten for en kommune i Hallingdal. Befolkningsnedgang og en presset kommuneøkonomi er forhold som tilsier at en bør se mer på mulighetene for å være del av en større kommune innen 2030. Signaler fra kommunens administrative og politiske ledelse er at en ønsker å fortsette som egen kommune, men mange tror likevel at Nes vil være del av en større kommune i 2030. Nes kommune er åpen for å se på muligheter til å bli en del av en større kommune.

BARNEHAGE, SKOLE OG KULTUR– NÅSITUASJON OG UTFORDRINGER:

- Fødselstallene i Nes varierer mye fra år til år og viser en svak nedgang framover. Tilflytting av barnefamilier oppveier en del av nedgangen, men det er behov for større tilflytting for å øke antall barn og unge i befolkningen.
- Kommunen har i utgangspunktet full barnehagedekning i form av antall plasser/barnehager. Mulighet til full barnehagedekning ved løpende opptak gjennom året, avhenger av personalkapasiteten og budsjettmessig handlingsrom.
- Dagens bygningsmasse, med en ny 4-avdelingsbarnehage i 2017 og oppgraderte skoler i 2018/2019, gir god fysisk kapasitet. Det gir mulighet for å videreutvikle pedagogisk praksis og

mer rasjonell drift. Det er behov for nytt bibliotek og opprusting av Mortensløkka ungdomshus.

- Antall barn i grunnskolealder går noe ned fram mot 2030, dersom det ikke blir vesentlig økt tilflytting av barnefamilier. Ca. halvparten lærerne er over 50 år. Rekruttering av nye kan bli en krevende.
- Mange skoleelever har særskilte behov og blant barnehagebarn er behovet økende.
- Kulturskolen innfører ny nasjonal rammeplan i 2017-2018. Skolen har venteliste, og ønsker å videreutvikle både bredde- og dybdetilbudet til barn og unge.
- Det er et mangfoldig kulturliv i Nes, med mange aktive lag og organisasjoner i tillegg til basistjenester innen kommunalt kulturtilbud. For å gi barn og unge en god oppvekst og å tiltrekke seg barnefamilier, er det viktig å opprettholde og styrke dette mangfoldet.

HELSE OG OMSORG – NÅSITUASJON OG UTFORDRINGER.

En trygg og god helse- og omsorgstjeneste skal bidra til god helse og forebygge sykdom. Innbyggerne skal ha et likeverdig tilbud om helse og omsorgstjenester uavhengig av diagnose, bosted, personlig økonomi, kjønn, etnisk bakgrunn og den enkeltes livssituasjon.

Utfordringer som er særlig aktuelle i Nes:

- flere eldre og brukere med sammensatte behov.
- personell og kompetanse til å håndtere flere spesialiserte oppgaver og ha et sterkt fokus på det forebyggende arbeidet.
- Nasjonale føringer legger også stor vekt på habilitering og rehabilitering. Dette krever kapasitet, faglig bredde, kompetanse og kvalitet i tjenestene i samsvar med innbyggernes behov.
- Helhetlig tilbud til personer med behov for koordinerte tjenester skal sikres gjennom samarbeid på tvers av fag, nivåer og avdelinger.
- et sammenhengende behandlingsforløp for personer med rusrelaterte problemer.
- psykisk helse blir en likeverdig del av folkehelsepolitikken er et viktig fundament for en helhetlig satsing på psykisk helse
- utvikle et enda bedre samarbeid med frivillig sektor
- endringer i alderssammensetning i befolkningen og yngre brukergrupper med andre/nye behov for helse og omsorgstjenester.
- økt fokus på å helsefremme og forebygging med tidlig innsats fremfor å «reparere».
- optimal utnyttelse av kompetanse og dermed en bedret kvalitet på tjenestene med fokus på brukermedvirkning, videreutvikle samarbeidet og samlokalisere helsetjenester

Helse- og omsorgstjenesteloven har bestemmelser om forsvarlighet, kvalitetsforbedring og pasient- og brukersikkerhet. Helse- og omsorgstjenester skal være forsvarlige. Forsvarlighetskravet gjelder ikke bare på individnivå men også på systemnivå. Forsvarlighetskravet innebærer at kommunen skal tilrettelegge tjenestene sine slik at den enkelte pasient eller bruker blant annet gis et helhetlig og koordinert helse- og omsorgstjenestetilbud. Videre skal kommunen tilrettelegge slik at helse- og omsorgstjenesten og helsepersonell som utfører tjenestene blir i stand til å overholde sine lovpålagte plikter. Loven slår også fast at kommunen skal tilrettelegge sine tjenester slik at den enkelte pasient eller bruker gis et verdig tjenestetilbud og at enhver som yter helse- og omsorgstjenester skal sørge for at virksomheten arbeider systematisk for kvalitetsforbedring og for pasient- og brukersikkerhet

TEKNISK, MILJØ OG SAMFUNNSUTVIKLING - NÅSITUASJON OG UTFORDRINGER:

- Sørge for tilstrekkelige midler til drift og verdibevarende vedlikehold av kommunal bygningsmasse
- Satsing på energiøkonomisering i offentlige og private bygg
- Rehabilitering av eldre VA-ledninger og bygging av nye ledningstraseer og renseanlegg
- Sentrumsutvikling, knytte sammen sentrum og fjellområdene med hytter og aktivitetsområder
- Tilstrekkelig og relevant fagkompetanse innen alle fagområder
- Grønt skifte – konsekvenser for kommunal drift?

9 GJENNOMGÅENDE FOKUSOMRÅDER

Kommuneplanens samfunnsdel har definert tre gjennomgående fokusområder som berører de fleste av kommunens utfordringer og som skal bidra til samhandling på tvers av fagområder og særinteresser:

Folkehelse og
levekår

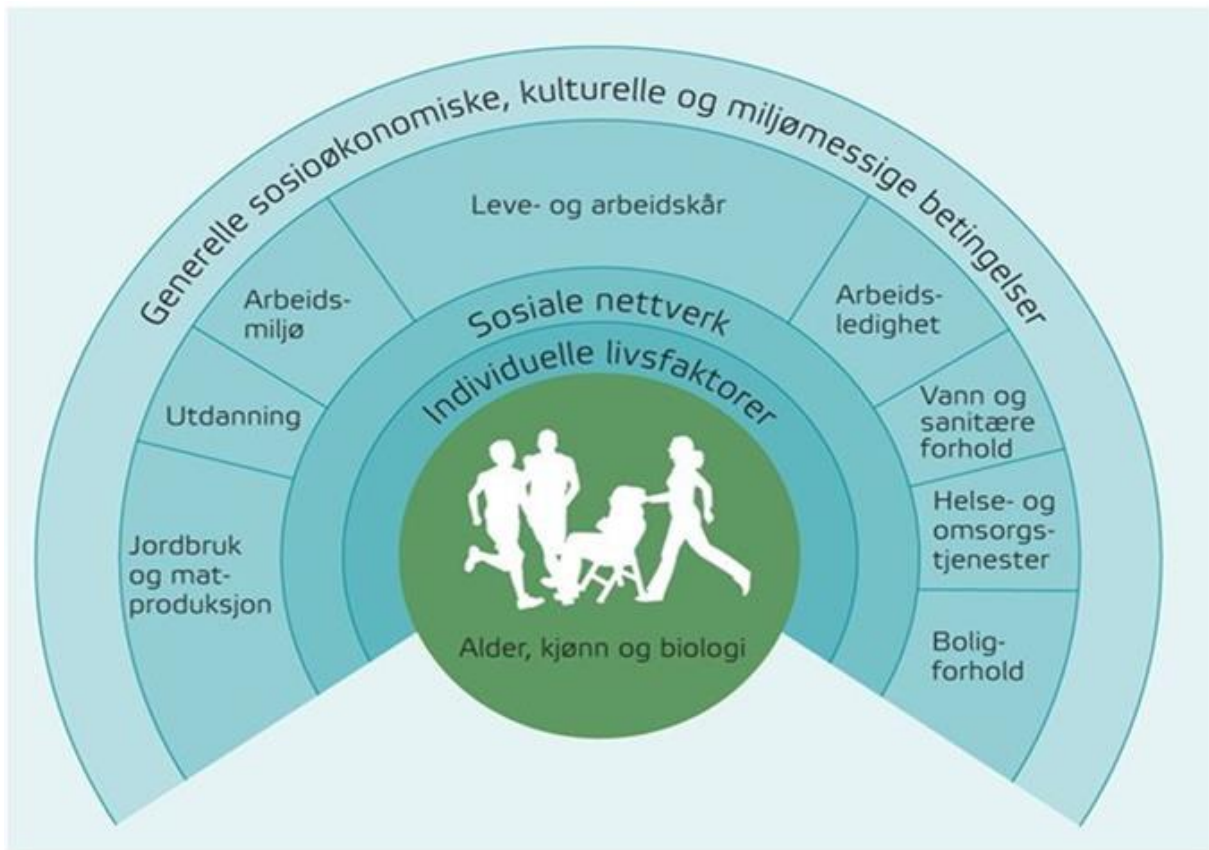
Frivillighet og
lokalt
engasjement

Fysiske miljø

9.1 FOLKEHELSE

Folkehelse defineres som befolkningens helsetilstand og hvordan helsen fordeler seg i en befolkning. Folkehelsearbeid defineres som samfunnets innsats for å påvirke faktorer som direkte eller indirekte fremmer befolkningens helse og trivsel, forebygger psykisk og somatisk sykdom, skade eller lidelse, eller som beskytter mot helsetrusler, samt arbeid for en jevnere fordeling av faktorer som direkte eller indirekte påvirker helsen. Folkehelsearbeid er dermed ikke et ansvar for det offentlige alene, men hele samfunnet må bidra. Et godt samarbeid mellom offentlig og frivillig sektor er avgjørende for å lykkes. Mer sammensatte utfordringer krever bedre tverrfaglig samarbeid.

God helse produseres der folk lever livene sine. Modellen til Whitehead og Dahlgren gir en oversikt over ulike faktorer som påvirker befolkningens helse.

Whitehead og Dahlgren, 1991

Når vi måler sammenhenger mellom sosioøkonomisk status og helse, er utdanning, yrke og inntekt mål på sosioøkonomisk status. Mål på helse er dødelighet, forventet levealder, sykkelighet, selvopplevd helse, livsstil og trygdeytelser.

Helseforskjeller forekommer i alle aldersgrupper, gjelder for begge kjønn, er store uansett mål på sosial status og gjelder for mange ulike mål på helse. Dette har vedvart over tid og er trolig i ferd med å øke.

Utfordringer som er særlig aktuelle i Nes:

- Endringer i befolkningsstrukturen med flere eldre og færre i arbeidsfør alder.
- Psykiske helseplager er en av hovedårsakene til sykefravær og uføretrygd og en av hovedårsakene til frafall i videregående skole, sykefravær og uføretrygd. Andelen barn og unge med psykiske helseplager er økende.
- Høyere andel røykere og overvektige enn i sammenlignbare kommuner.
- Andelen unge uføre er en stor utfordring. Ikke yrkesaktive har gjennomgående dårligere levevaner, fysisk og psykisk helse enn yrkesaktive.
- Nes har en høy andel barn og unge med særskilte behov for tilrettelegging og spesialpedagogiske tiltak i barnehage og skole. Behovene er mange og til dels sammensatte, bl.a. forsinket språkutvikling, lese- og skrivevansker, sosio-emosjonelle vansker, utagerende atferd, diagnosespesifikke utviklingsforstyrrelser m.m.

9.2 FRIVILLIGHET OG LOKALT ENGASJEMENT

Distriktskommuner som lykkes har flere felles kjennetegn. Et av dem handler om å hente ut ressurser som ligger i lokalt engasjement. Det handler også om å anerkjenne hva mennesker med ulik bakgrunn kan bidra med. Dette krever et inkluderende og tolerant lokalmiljø, noe som bl.a. kjennetegnes ved «framsnakking» og at folk bidrar til å gjøre hverandre gode.

Nes har en rik flora av ulike organisasjoner, der medlemmene legger ned en stor frivillig innsats innenfor mange samfunnsområder. For å videreutvikle gode lokalsamfunn er denne innsatsen uvurderlig og bør løftes fram som en viktig del av samfunnsutviklingen.

Nes har gjennom mange år utviklet en rekke arrangementer som i stor grad er basert på frivillig innsats. Dugnadskulturen er et viktig lim i lokalsamfunnet.

En av kommunens store utfordringer er å holde på innflyttere og å tiltrekke seg nye innbyggere. Hvordan vi kan skape bli-lyst gjennom inkludering og lokalt engasjement, er et sentralt tema i samfunnsdelen til kommuneplanen. Frivillig innsats gjennom lag og foreninger er et viktig bidrag.

Ut over selve aktiviteten bidrar frivilligheten også til fellesskap, samvær og trivsel, sosial kompetanse, stedsidentitet, demokratibyggning m.m.

Kommunen har ca. 75 frivillige lag og foreninger (idrettslag, velforeninger, barn- og ungdomsorganisasjoner, helseorganisasjoner, historielag og kulturvernorganisasjoner, hobbyforeninger, interesseorganisasjoner, kristne organisasjoner, kvinneforeninger, musikk og kor, ol). I tillegg kommer kommunale kulturtilbud, Frivilligsentralen og frivillig koordinatorene knyttet til pleie- og omsorgssektoren.

Strategisk plan for kultursektoren utdyper mål og strategier for frivillighet og lokalt engasjement.

Kommunen ønsker å involvere innbyggerne mer aktivt som en ressurs og partner gjennom nye måter for samskaping og samarbeid.

9.3 FYSISKE MILJØ

Nes kommune må ta sin del av ansvaret for å redusere klimagassutslipp og ta vare på miljøet. Dette er et gjennomgripende tema som angår mange samfunnsområder og som er sterkt forankret i nasjonale mål. Norge skal kutte utslippene med 40 % innen 2030 og bli et lavutslippssamfunn innen 2050. Dette vil kreve en grønn omstilling i hele samfunnet.

Kommunens klima- og energiplan skal rulleres i denne valgperioden. Kommuneplanens samfunnsdel legger føringer for dette arbeidet.

Mål og strategier for trafiksikkerhetsarbeidet er omtalt i nylig vedtatt trafiksikkerhetsplan.

Kommunen er også forpliktet til å følge opp nasjonale miljømål knyttet til naturmangfold, forurensning, friluftsliv og kulturminner og kulturmiljøer.

Kommunen har utfordringer knyttet til samfunnssikkerhet og beredskap. Deler av Nes er utsatt for flom- og rasfare med de utfordringene det skaper. Kommunens ROS-analyse (2017) og plan for

kriseledelse er viktige dokumenter i denne sammenhengen som forankres i samfunnsdelen. Plandokumentene følges opp av regelmessige beredskapsøvelser.

10 SATSINGSOMRÅDER

10.1 LEVEKÅR

BEFOLKNINGSUTVIKLING- NÅSITUASJON OG UTFORDRINGER:

- 3342 innbyggere pr. 2. kvartal 2017. Svak nedgang de siste årene.
- Kommunen har en negativ utvikling i befolknings sammensetningen. Det blir stadig færre innbyggere i produktiv og yrkesaktiv alder. Årsaken er fødselsunderskudd og netto utflytting.
- Aldersgruppen 67-79 øker fram mot 2021
- Fra 2020 og framover vil vi ha en kraftig vekst i antall eldre over 80 år (eldrebølgen)
- Det blir flere eldre med psykisk utviklingshemming, med psykiske plager og med demens
- Det vil være mangel på kvalifisert arbeidskraft, særlig når eldrebølgen slår inn for fullt
- Yngre og friske/aktive pensjonister er en ressurs.
- Økende antall innvandrere både bosatte flyktninger og EU-borgere.

BOLIGER TIL ALLE - NÅSITUASJON OG UTFORDRINGER:

- Mer enn 80 % av boligene i Nes er eneboliger.
- Flere eldre med en eller to personer i husholdningen ønsker lettstelt og sentrumsnær bolig.
- Det blir flere enpersonshusholdninger i alle aldersgrupper.
- Antall demente vil øke i årene framover og behov for tilrettelagte boliger vil øke. 80 % av de som bor i omsorgsboliger med heldøgns omsorg har en demenssykdom. 40 % av de over 70 år som mottar hjemmetjenester har demens
- Det er behov for boliger for grupper med spesielle behov.
- Mange hytter har like høy standard som helårsboliger. Flere kan ønske å benytte hytta som permanent bolig. Kommunen må da være forberedt på at det kan utløse krav om f.eks. skoleskyss og omsorgstjenester.
- Viktig at en opprettholder mulighet for spredd boligbygging, ikke bare bygging i sentrum.

ARBEID OG UTDANNING - NÅSITUASJON OG UTFORDRINGER:

- Lavt utdanningsnivå og gjennomføringsgrad i videregående opplæring. Arbeide for at flere gjennomfører videregående opplæring og høyere utdanning.
- Høy andel unge uføre – behov for tilrettelagte arbeidsplasser og felles innsats for bedre psykisk helse
- Høy andel aleneforsørgere
- Barn som vokser opp i lavinntektshusholdninger

LEVEVANER - NÅSITUASJON OG UTFORDRINGER:

- Sosiale ulikheter i levevaner er vanskelig å måle i små befolkningsgrupper, men en antar at dette, som i Norge generelt, er en utfordring i Nes. Det er viktig å gjøre sunne valg lettere tilgjengelig for alle deler av befolkningen.
- Andelen røykere er høyere enn landet generelt. I kombinasjon med høye forekomster av radon kan dette være årsak til den høye andelen med lungekreft.
- Andelen overvektige er over landsgjennomsnittet. Overvekt skyldes ofte en kombinasjon av genetiske forhold, fysisk aktivitetsnivå og kosthold. Aktivitetsnivået blant ungdom er imidlertid høyere enn landsgjennomsnittet.
- Sosial støtte og trivsel er viktige sammenhenger for selvopplevd helse. Det finnes lite informasjon om dette i den voksne befolkningen, men andel ungdom som trives i lokalmiljøet og har fortrolige venner er omtrent som landsgjennomsnittet.

10.2 NÆRINGSLIV OG SENTRUMSUTVIKLING

Strategisk næringsplan 2016-2026 ble vedtatt 13.05.2016. hovedtemaene som belyses i planen er hytte- og reiseliv, sentrumsutvikling, Landbruk, Kompetanse, innovasjon og utvikling og utvikling av eksisterende og nye næringer. Planen ble utarbeidet etter en brei medvirkningsprosess med en rekke møter og seminarer.

Overordna målsettinger:

- Nes kommune skal stimulere til nyskaping og kreativitet, tiltrekke seg gründere, samt aktivt bidra til å styrke privat og offentlig sektors innovasjonsevne.
- Nes kommunen skal ha fokus på egenart og bærekraftig utvikling av hytteområder, tilrettelegging av turisme og et godt hytteliv.
- Nesbyen skal innen 2026 bli kjent som et attraktivt sted som forbindes med «Ekte landsbyliv», der fellesskapet gror, og det er godt å bo, leve og arbeide.
- Nes kommune skal gi landbruket mulighet for å øke kommunens verdiskaping, sysselsetting, bosetting og være en grunnpilar i å sikre verdier for kommende generasjoner.

Planen inneholder en rekke strategier og satsingsområder. Samfunnsdelen gjenspeiler i stor grad innholdet i planen.

Prosjektet Nesfjella til sentrum ble startet i 2016 og gjennomført i 2017. Hensikten med prosjektet var å utarbeide en skisse for en framtidig utvikling av Nesbyen sentrum, for å skape økt aktivitet knyttet til handel, møteplasser, lekeplasser/områder, kulturaktiviteter m.m. Det var også et mål å knytte hytteområdene i fjellet tettere sammen med Nesbyen sentrum og gjøre sentrum mer attraktivt for hyttefolket. Realisering av en rekke delprosjekter foregår i 2018 og framover.

Prosjektet «Kunstlandskap Nesbyen» ble gjennomført i 2016 og 2017. Prosjektet har etablert en rundvandling i «Gudes fotspor» i Nesbyen sentrum og utviklet et ideprosjekt til utstillinger i Sorenkrivergården. Det gjenstår å realiserer utstillingene, etablerer et «Fagsenter for nasjonalromantikken» og finner en egnet organisering for videre drift. Dette jobbes det videre med.

Kommunen har de siste årene jobbet målrettet for å legge til rettet for down-hill-sykling og for mer familievennlige sykkelaktiviteter. Kommunen har et eget sykkelprosjekt og har deltatt i et regionale Tråkk `n roll-prosjektet. Det ligger godt til rette for terrengsykling i Nes og våre løyper er attraktive og populære.

10.3 TRAFIKK OG KOMMUNIKASJON

TRAFIKKSIKKERHET

Trafikksikkerhetsplanen 2017-2025 ligger til grunn og gir utfyllende informasjon om utviklingstrekk og utfordringer. Strategier for trafikksikkerhetsarbeidet går fram av planen.

Forebyggende trafikksikkerhetsarbeid er hovedfokuset enten det er planlegging av nye boligområder, veiutbygging, næringsetablering eller annet. Sikker ferdsel for myke trafikanter må prioriteres.

VEG OG JERNBANE

Riksveg 7 og Bergensbanene er hoved gjennomfartsårene i kommunen. Det er en stadig økende trafikk på rv. 7 både persontrafikk og tunge kjøretøy. Kommunen er spesielt opptatt av framtidig utforming av krysset mellom rv. 7 og fv. 214 ved Nesbyen sentrum. Når Ringeriksbanen er ferdig utbygd, kan de gi nye muligheter i form av kortere reisetid med tog til Oslo-områder. Pendling kan bli mer aktuelt og flere kan benytte toget for å komme til og fra hytta.

DIGITAL KOMMUNIKASJON

Digital kommunikasjon er et område i rask utvikling. Det er en utfordring å holde tritt med utviklingen og utnytte de mulighetene som byr seg for å kunne tilby best mulig tjenester til innbyggerne.

Bredbåndsutbygging pågår både i Nesbyen sentrum og Rukkedalen. Ytterligere utbygging planlegges. Nes kommune må bl.a. bruke sitt eierskap i Hallingdal kraftnett AS til å sikre at størst mulig del av kommunen har tilgang til bredbånd.

I morgendagens samfunn vil digital kommunikasjon og digitale tjenester være en naturlig del av hverdagen til innbyggerne. Nes kommune er i ferd med å etablere nye plattformer for digital kommunikasjon, men denne endringen krever et betydelig kompetanseløft i befolkningen og blant ansatte i kommunen.

10.4 NATUR, KULTUR OG FRILUFTSLIV

Nes kommune har store natur- og utmarksressurser. Dette er ressurser som bidrar til å skape verdier både for tradisjonelt jord- og skogbruk og som friluftsområder for lokalbefolkningen og hytteturister.

Nesbyen er i ferd med å utvikle seg til en sykkeldestinasjon som får oppmerksomhet nasjonalt. Dette er en mulighet som må utnyttes.

I denne valgperioden skal det utarbeides en friluftslivsplan, herunder sti- og løypeplan. Hovedmålsettingen for denne planen legges i samfunnsdelen. Kartlegging av kommunens friluftslivsområder er gjennomført og er et innspill til friluftslivsplanen og andre kommunale planer.

IDRETT OG FRILUFTSLIV - NÅSITUASJON OG UTFORDRINGER:

- Kommunen har mange og gode idrettsanlegg. For å holde aktiviteten oppe kreves det en betydelig frivillig innsats og aktiv søkning på spillemidler og prosjektmidler.
- Det er de siste årene lagt ned en stor innsats i å skilte og merke turløyper sommer og vinter. Det gjenstår fortsatt mye arbeid. Dette er arbeid som utelukkende utføres av frivillige.
- Flere bør være fysisk aktive, jf. Folkehelsenotat. Det er en utfordring å gjøre terskelen for å være fysisk aktiv så lav som mulig
- Befolkningen må sikres god tilgjengelighet til friluftsområder og idrettsanlegg.
- Det er en utfordring å øke den fysiske aktiviteten blant barn og unge, eldre og folk med ulike funksjonsnedsettelse. Det brukes allerede mye tid på fysisk aktivitet i skoler og barnehager. Den største utfordringen er å få inaktive til å bli mer aktive på fritiden. Her må frivillig sektor bidra sammen med kommunen.

KULTUR - NÅSITUASJON OG UTFORDRINGER:

Nes kommune har et rikt og variert kulturliv med et stort frivillig engasjement. I Norsk kulturindeks utarbeidet av Telemarksforskning er Nes i 2017 rangert som nr. 161 (154 i 2016) av i alt 426 kommuner i landet og som nr. 7 i Buskerud. En oversikt over kulturlivet i Nes finnes i strategisk plan for kulturektoren.

De kommunale kulturtjenestene er kombinert med aktivitetstilbud til barn og unge og innbefatter bl.a. bibliotek, kino, kulturskole, ungdomsklubb, musikkverksted, statlige programmer som f.eks. den kulturelle skolesekken, tildeling av støtte til lag og organisasjoner og spillemiddelsøknader.

KULTURMINNER OG KULTURMILJØER - NÅSITUASJON OG UTFORDRINGER:

Kommunen har store verdier også knytta til kulturminner, verneverdige bygninger og bygningsmiljøer og immaterielle kulturverdier i form av håndverkstradisjoner, musikk og dans, sagn og fortellinger m.m.

Samfunnsdelen gir føringer for hvordan disse verdiene skal forvaltes på en best mulig måte i framtida. Disse føringene legges til grunn for kulturminneplanen.

Kommunen har flere viktige verneverdige kulturmiljøer, slik som Gamle Nes i Nesbyen sentrum, Garnåsgrenda og flere seterområder.

Hovedutfordringer

- Færre innbyggere i yrkesaktiv alder
- Flere eldre
- Oppvekst- og levekår er ujevnt fordelt
- Behov for økt hverdagsaktivitet
- Økt forekomst av psykiske og psykososiale problemer
- Trygghet, sikkerhet og beredskap
- Forvaltning av natur-, miljø- og kulturverdier
- Ressurser og kompetanse i kommuneorganisasjonen til å møte morgendagens utfordringer.

Hovedmål

1. Øke andelen innbyggere i aldersgruppa 18-50 år (i yrkesaktiv alder)
2. Aktive, selvstendige eldre
3. Gode levekår med like muligheter for alle
4. Sosial og fysisk aktiv hverdag for alle i nærmiljøet
5. Bedre psykisk helse gjennom livsmestring, sosialt fellesskap og aktivitet.
6. En trygg hverdag for innbyggerne
7. Forvalte natur, miljø og kulturverdier til beste for dagens og framtidens generasjoner
8. En kompetent, robust og endringsvillig kommuneorganisasjon

12 MÅL OG VEIVALG

12.1 HOVEDMÅL 1: ØKE ANDELEN INNBYGGERE I ALDERSGRUPPA 18-50 ÅR

Nes skal være en næringsvennlig kommune.

Hvordan gjør vi det?

- **Møte etablerte og nye bedrifter med en positiv og proaktiv holdning gjennom aktiv tilrettelegging for aktivitets- og næringsutvikling.**
- **Styrker samarbeidskulturen med næringsliv, organisasjoner og innbyggere.**
- **Stimulerer til nyskaping og kreativitet, tiltrekke seg gründere, samt aktivt bidra til å styrke privat og offentlig sektors innovasjonsevne.**
- **Saker som gjelder utvikling av eller etablering av næringsvirksomhet skal prioriteres.**
- **Mangfoldet og viktigheten av industrien i kommunen synliggjøres. Rekrutteringsgrunnlaget økes gjennom mer og bedre samarbeid mellom skole og næringsliv.**
- **Øke antall lærlingeplasser.**
- **Økt samarbeid om verdiskaping i landbruket og landbruksrelaterte næringer.**
- **Styrke rekrutteringen i landbruket og opprettholde næringen i hele kommunen.**
- **Utvikle produkter og arbeidsplasser basert på lokale råvarer fra landbruket og tjenester med utgangspunkt i landbruket.**
- **Utvikle jord- og skogbruk sine muligheter i en fjellregionstrategi.**

Nes skal styrke sin posisjon som hytte- og reiselivskommune.

Hvordan gjør vi det?

- Løfte fram Nes sin egenart og identitet i all profilering og virksomhet innen reiseliv, næringsutvikling og kultur.
- Fokus på bærekraftig utvikling av hytteområder, tilrettelegging av turisme og et godt hytteliv.
- Bidra til større samarbeidet innen reiselivsnæringen i Hallingdal.
- Tilrettelegge for videre utvikling av hytteområder, med god infrastruktur og en attraktiv hytteservice, som bidrar til økt trivsel og økt bruksfrekvens.
- Ta hyttenesningene med på laget, kartlegge deres behov og knytte fjellet tettere sammen med sentrum.
- Stimulere campingnæringen til oppgradering og utvikling.
- Øke antall varme senger.
- Etablere et særegent steinovnsbakeri i sentrum som tar opp i seg lokal bakstekultur.
- Bidra til at reiselivsnæringen styrker og videreutvikler viktige kjerneverdier som gjestfrihet, service og kunnskap hos verkskap og ansatte.
- Stimulere til å utarbeide en god samordnet markedsføringsplan, med en tydelig profil som inkluderer fjellområdene både sommer og vinter.
- Møte den nye Ringeriksbanen i 2024 med attraktive adkomster til fjellene og sentrum.

Nesbyen – en ledende sykkeldestinasjon innen 2025.

Hvordan gjør vi det?

- Etablere en ny spektakulær sti for familier på sykkel og til fots fra Syningen til sentrum.
  - Etablere flere bærekraftige sykkelstier.
  - Stimulerer til næringsutvikling basert på sykkelaktiviteter.
- Styrke samarbeidet mellom kommunen, næringslivet og grunneierne.
- - Utvikle en sterk lokal sykkelkultur.

Fiber til alle innen 2020

Hvordan gjør vi det?

- Aktivt eierskap i Hallingdal kraftnett AS.
- Knytte sammen nye og etablerte boligområder, med samlet fiberdekning.

Nesbyen skal innen 2026 være kjent som et sted med «Ekte landsbyliv», der fellesskapet gror, og det er godt å bo, leve og arbeide.

Hvordan gjør vi det?

- Ta vare på og utvikle Nesbyens historiske røtter for å løfte fram egenart og identitet.
- Videreutvikle Nesbyen til Landsbyen i Hallingdal med et levende sentrum, gode møteplasser, bolig, handel og arbeidsplasser.
- Følge opp tiltakene i «Nesfjella til sentrum».
- Utvikle en helhetlig masterplan for Nesbyen sentrum med vekt på å binde sammen fjellet og sentrum sommer og vinter, reiseliv og varme senger, sentrumsnære næringsarealer og næringsarealer langs rv. 7.
- Ny og bedre avkjøring til sentrum fra rv.7.
- Legge aktivt til rette for arrangementer og aktiviteter i sentrum.
- Tilby gode kommunale tjenester og attraktive arbeidsplasser med nærhet til naturen, kultur og opplevelser.
- Satse på folkehelse som en del av kommunens stedsutviklingsperspektiv hvor trivsel og bolyst er viktig for folks helse og velvære.

Nes skal være et levende lokalsamfunn med mer mangfold og bedre kvalitet i kultur- og velferdstilbudene der kommunen og frivillig sektor samarbeider om:

- Friluftsliv og fysisk aktivitet
- Kulturtilbud
- Møteplasser og nettverksbygging
- Sosiale oppgaver og fritidstilbud

Hvordan gjør vi det?

- Styrke samarbeidet mellom kommunen og frivilligheten, ved å legge til rette for og oppmuntres til frivillige initiativ.
- Utvikle en frivillighetspolitikk i dialog mellom kommunen og frivilligheten.
- Bedre rammevilkårene for lag og foreninger.
- Øke kompetansen i lag og foreninger.
- Motivere spesielt unge og innflyttere til å delta i frivillig arbeid.

12.2 HOVEDMÅL 2: AKTIVE, SELVSTENDIGE ELDRE

Flere står lenger i arbeid.

Hvordan gjør vi det?

- **Aldersvennlig yrkesliv og tilrettelagte arbeidsplasser.**

Flere bor hjemme lengre.

Hvordan gjør vi det?

- **Bygge flere eldreboliger og boliger med livsløpsstandard. Se hovedmål 3.**
- **Universell utforming av boliger og uteområder.**

Friske/selvstendige eldre.

Hvordan gjør vi det?

- **Satsing på helsefremmende tiltak, egenmestring og «hjemme-rehabilitering».**
- **Frivillig innsats og deltakelse blant eldre.**
- **Øke den digitale kompetansen blant eldre.**

Trygge og gode oppvekstvilkår for alle barn og unge.

Hvordan gjør vi det?

- Tidlig innsats fra helsestasjon til barnehage og skole.
- Inkluderende arbeidsliv og språktilbud.
- Redusere barnefattigdom og levekårsforskjeller.
- Sikre trygge og trivelige bomiljøer.
- Gi alle mulighet til å delta i kulturskolen og andre kultur- og fritidstilbud.

Full barnehagedekning gjennom hele året med god kvalitet og hensiktsmessig organisering.

Hvordan gjør vi det?

- Løpende opptak gjennom året.
- Økonomisk rammetildeling som gjør det mulig å justere bemanningen etter behov.
- Kompetanseheving i personalet, inkl. økt pedagogdekning.

Skolene skal være inkluderende og preget av kultur for læring – med rom for alle og blick for den enkelte.

Hvordan gjør vi det?

- Styrke det tverrfaglige samarbeidet for barn og unge – spesielt i forhold til de som er i risikozonen.
- Aktivt legge til rette for mer fysisk aktivitet i skolehverdagen i samarbeid med SFO og frivillige organisasjoner.
- Satsing på IKT og digitale ferdigheter.
- Fortsette satsing på videre- og etterutdanning av personalet.

Variasjon i boliger med god kvalitet og tilpasning til barnefamilier, eldre og mennesker med spesielle behov.

Tilgjengelige boligtomter i kommunale boligfelt.

Hvordan gjør vi det?

- **Utarbeide boligbyggeprogram for hele kommunen, inkludert sosial boligbygging**
- **Opprettholde muligheter for spredt boligbygging.**

Redusere andelen unge uføre.

Hvordan gjør vi det?

- **Tilrettelagte arbeidsplasser**
- **Tilbyr veiledning for familier og rett tjeneste til rett til tid, for best mulig oppvekst- og levekår.**

**Kommunens innbyggere skal være fysisk aktive og ha god helse.
Innbyggerne skal ha gode muligheter til å drive idrett og friluftsliv**

Hvordan gjør vi det?

- Samarbeide med organisasjoner og frivillige for å øke aktiviteten og forebygge helseplager for alle grupper i befolkningen.
- Sikre og utvikle gode forhold for friluftsliv og idrett i nærmiljøet i samarbeid med frivillige organisasjoner.
- Videreutvikle Frisklivstilbudet.
- Prosjekt: Sykling for alle.

Økt fysiske aktivitet i alle deler av befolkningen gjennom deltakelse i idretts- og friluftslivsaktiviteter.

Økt bruk av kommunens fellesarealer, idrettsanlegg og turområder.

Økt verdiskaping, miljømessig, sosialt og kulturelt og økonomisk:

- Friluftsliv skal være et viktig opplevelsesprodukt for reiselivet
- Friluftslivet skal bidra til å utvikle nye arbeidsplasser i kommunen.

Gi alle mulighet til varierte naturopplevelser.

Hvordan gjør vi det?

Nærfriluftslivet prioriteres:

- Det skal være mindre enn 500 m fra den enkelte bolig til nærmeste allment tilgjengelige grøntområde/friluftsområde eller sammenhengende sti-/turvegnett.
- Trytetjern friluftsport utvikles til å bli kommunens viktigste nærfriluftsområde tilrettelagt for alle brukergrupper.
- Tilrettelegge for uorganisert aktivitet og lavterskelaktiviteter i Nesbyen sentrum.

Ferdsel kanaliseres gjennom økt tilrettelegging:

- Gjennom merking, skilting og drift av turløyper, stier og friluftsområder.
- På en miljøvennlig og bærekraftig måte

Barn, unge og eldre er prioriterte målgrupper.

Vedlikeholde og investere i idrettsanlegg.

**Ha et variert og tilpasset fritids-, aktivitets- og kulturtilbud for alle.
Være et attraktivt bosted for innbyggere med arbeid innen kultur, natur og friluftsliv.**

Hvordan gjør vi det?

- Ha et variert tilbud av anlegg og områder for idrett, kultur og friluftsliv.
- Støtte og oppfordre til bruk av kulturanlegg og --tilbud.
- Sikre fokus på natur, kultur og friluftsliv i skole og barnehage.
- Utnytte de mulighetene som ligger i statlige satsinger som Den kulturelle skolesekken m.m.

Høyt aktivitetsnivå innen frivillig arbeid i kultursektoren.

Hvordan gjør vi det?

- Tilrettelegge, gjennom bl.a. lokaler og forutsigbare rammebetingelser, for foreninger og frivillige. Støtte frivillig arbeid og samarbeide med frivillige.

Nes folkebibliotek skal være en møteplass og motor for kunnskap, kjennskap og gode opplevelser for alle i Nes kommune.

Årets bibliotek innen 2025.

Hvordan gjør vi det?

- Biblioteket må «opp i lyset», dvs. få nye lokaler som er synlige og lett tilgjengelige.
- Ha gode nettsider med det nyeste av e-tjenester.
- Utvikle tjenestene ved å samarbeide med barnehager, skoler, næringsliv, lag og organisasjoner m.fl.
- Faglig samarbeid med bibliotekene i Hallingdal.
- Utvikle et «Kulturkompass for Hallingdal».

Gi et langsiktig og kvalitativt godt undervisningstilbud innenfor musikk og dans.

Hvordan gjør vi det?

- Utvide undervisningstilbudet i tråd med vedtatt rammeplan for kulturskolen.
- Styrke kulturskolens rolle som lokal ressurs for fritidskulturlivet og andre kommunale etater, også i musikkterapeutisk sammenheng.

12.5 HOVEDMÅL 5: BEDRE PSYKISK HELSE GJENNOM LIVSMESTRING, SOSIALT FELLESSKAP OG AKTIVITET.

God psykisk helse i befolkningen.

Hvordan gjør vi det?

- Drive helsefremmende og forebyggende arbeid.

Sikre en helhetlig satsing der psykisk helse er en likeverdig del av folkehelsearbeidet.

Hvordan gjør vi det?

- Inkludering, tilhørighet og deltakelse.

Implementere universelle helsefremmende tiltak.

Hvordan gjør vi det?

- Tverrfaglig samarbeid, foreldrestøttene tiltak, økt tilstedeværelse av helsesøster ved skoler og barnehager.

Alle skal oppleve mestring på en eller flere arenaer i livet.

Hvordan gjør vi det?

- Ha fokus på godt tilrettelagte tilbud i oppvekstmiljøet, på arbeidsplass og på fritidsarenaer.
- Etablere primærteam rundt familier i risiko, og gi hele familier hjelp og støtte til å mestre familiesituasjonen, deriblant levekårsutfordringer.

Alle barn og unge skal få rett hjelp, til rett tid, på rett sted.

Hvordan gjør vi det?

- Samle flere faggrupper på arenaer der barn og unge oppholder seg.

Styrke det sosialpedagogiske arbeidet i barnehager og skoler.

Hvordan gjør vi det?

- **Stadig forbedre rutiner og tiltak som skal gi barn og unge en hverdag med høy trivsel, mestring og fravær av mobbing.**
- **Ha en miljøarbeider som kan jobbe med ungdom på tvers av skole og fritid.**

Skape aktive og engasjerte innbyggere

Hvordan gjør vi det?

- **God fysisk helse gir god psykisk helse.**
- **Lag og organisasjoner må bygge kompetanse i hvordan en kan skape mestringsopplevelser og få bedre psykisk helse.**

**Antall trafikkskade og drepte skal være så nær null som mulig.
Ingen barn skal skades på veg til og fra barnehage, skole og fritidsaktiviteter.
Det skal bli stadig tryggere å ferdes i trafikken.**

Hvordan gjør vi det?

- Trafikksikkerhetsplanen rulleres hvert 4. år og handlingsplanen hvert år. Med prioriterte tiltak som skal iverksettes.
- Nes kommune godkjennes som «trafikksikker kommune» i 2018.
- Kommunal forskrift om skoleskyss revideres.

Veien til skole/barnehage skal være en trygg arena som også fremmer sosial utvikling.

Hvordan gjør vi det?

- Foresatte oppfordres til å unngå privat kjøring når barn og unge ikke trenger kommunal skoleskyss.

**Bedre standard på veger og jernbane
Økt bruk av kollektive transportmidler (buss og tog)**

Hvordan gjør vi det?

- Ha en aktiv samhandling med offentlige vegmyndigheter.
- Sørge for tilstrekkelig vedlikehold av kommunale veger.
- Legge til rette for at flere kan bruke buss og tog.
- Fortsette utbygging av gangveger og stier i sentrum.

Digitale kommunikasjonsplattformer er tilgjengelige for alle.

Hvordan gjør vi det?

- Utvikle langsiktige mål og strategier for digital kommunikasjon.

Ha et samfunnet som er tilgjengelig for alle og hindrer diskriminering.

Hvordan gjør vi det?

- Jobbe med en innovativ tilnærming til planlegging og utforming av det fysiske miljø, og ha en ambisjon om stadig å finne bedre og mer inkluderende løsninger.

Nes kommune skal være et trygt og robust samfunn, og et trygt område for alle faste innbyggere, hytteeiere, besøkende og virksomheter.

Hvordan gjør vi det?

- Godt forberedt på å håndtere uønskede hendelser og krisesituasjoner.
- Arbeide systematisk for å redusere risiko og sårbarhet i alle uønskede situasjoner eller hendelser.
- Fokus på beredskap skal gjennomsyre all kommunal virksomhet i planlegging, utbygging og drift.

12.7 HOVEDMÅL 7: FORVALTE NATUR, MILJØ OG KULTURVERDIER TIL BESTE FOR DAGENS OG FRAMTIDAS GENERASJONER

Øke kunnskapen om og interessen for lokalhistorie, kulturminner og kulturmiljøer og bruke disse som en ressurs for næringsutvikling.

Sikre en bærekraftig og langsiktig forvaltning av kulturminner og kulturmiljøer.

Redusere tap av verneverdige kulturminner og kulturmiljøer.

Hvordan gjør vi det?

- **Utarbeide en kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer.**
- **Gjennomføre prosjektet «Kunstlandskap Nesbyen» med nasjonalromantisk senter.**
- **Samarbeide med grunneiere, ildsjeler, lag og organisasjoner.**

Klimautslippet fra lokalsamfunnet i Nes skal reduseres med minst 20 % innen 2020.

Hvordan gjør vi det?

- **Iverksette tiltak for å redusere utslipp fra egne bygg og anlegg og egen transport.**
- **Endre bruken av tradisjonelle energiløsninger i retning av fornybare energikilder**
- **Drive holdningsskapende informasjon og målrettet kunnskapsformidling om energi- og klimaspørsmål**
- **Være en pådriver for å etablere verdikjeder for utnyttelse og produksjon av fornybare ressurser, eksempelvis gjennom tilrettelegging for bruk av fjernvarme og biogass, massivtre ol. gjerne i samarbeid med næring knyttet til skog og landbruk.**

Ta vare på viktige natur og miljøverdier.

Hvordan gjør vi det?

- **Forvalte natur- og miljøverdiene i kulturlandskapet**
- **Forvalte villreinressursen på en bærekraftig måte**
- **Benytte de mulighetene som ligger i frivillig vern av skog og utmark**

Nes kommune skal i sin arealplanlegging ha en miljøvennlig forvaltnings- og utbyggingsprofil, med en effektiv arealutnyttelse og en bærekraftig infrastruktur .

Hvordan gjør vi det?

- Legge til rette for en bærekraftig utvikling i fjellområdene.
- Snaufjell, villreinens leveområder og produktive jord- og skogbruksområder skal som hovedregel skånes mot nedbygging.
- Inngrepsfrie områder skal som hovedregel ikke innsnevres.
- Nye byggeområder for fritidsbebyggelse skal som hovedregel lokaliseres i nær tilknytning til eksisterende byggeområder.
- Nes kommune vil prioritere utvikling av eksisterende hytteområder, fortrinnsvis gjennom fortetting, men også ved utvidelse der det er hensiktsmessig
- Det utarbeides en regional plan for mineralressurser.

Nes kommune skal yte god service overfor kommunens innbyggere og arbeide for at innbyggere og ansatte skal oppleve Nes kommune som en samarbeidsorientert organisasjon.

Hvordan gjør vi det?

- Arbeide kontinuerlig med å forbedre kvaliteten i alle ledd i kommunen, politisk og administrativt.

Økonomisk handlefrihet.

Hvordan gjør vi det?

- God økonomistyring
- Netto driftsresultat = 1,75 %
- Disposisjonsfond = 7 % av brutto driftsinntekter
- Innlån ≤ 50 %
- Arbeidskapital ≤ 30 % av brutto driftsresultat

Videreutvikle det interkommunale samarbeidet.

Hvordan gjør vi det?

- Inngå forpliktende avtaler om samarbeid med andre kommuner hvor en kan dra nytte av stordriftsfordeler.
- Delegere myndighet i kurante felles saker til regionalt nivå.
- Kontinuerlig vurdere mulighetene som kan ligge i endring i kommunestrukturen.

Nes kommune skal ha et gjennomgående planverk med målsettinger og tiltak i kommunedelplaner og fagplaner som samsvarer med kommuneplanen.

Hvordan gjør vi det?

- Sørge for tilstrekkelige ressurser til å ha god framdrift ved behandling av private reguleringsplaner.
- Involvere statlige og fylkeskommunale parter tidlig i store planprosesser.

Bygge opp kompetanse i kommuneorganisasjonen og lokalsamfunnet for å møte framtidens utfordringer.

Hvordan gjør vi det?

- Godt kvalifiserte ansatte i alle ledd med nødvendig faglig kompetanse.
- Øke vår kompetanse innen samhandling, ledelse og handlekraft.
- Digitalisering og innovasjon inngår som et viktig element i alt utviklingsarbeid.

Hallingdal kommunen i 2030.

Hvordan gjør vi det?

- Utarbeid strategi for hvordan Nes skal inngå i en større kommunen innen 2030.

13 PLANBEHOV

Kommuneplanens samfunnsdel påpeker og avdekker ulike planbehov. Noen av disse er allerede vedtatt i kommunal planstrategi:

- Pleie- og omsorgsplan med delplaner
- Idretts- og friluftslivsplan
- Kulturminneplan
- Handlingsplan: Boliger for alle.
- Strategi for digital kommunikasjon

14 DEFINISJONER

Frivillig og ideell aktivitet:

- **Organisert:** Aktiviteten er varig og regelmessig, for eksempel ved at organisasjonen har møter, medlemskap og prosedyrer for beslutningstaking som deltakerne oppfatter som legitime. Dette inkluderer også uformell aktivitet: det spiller ingen rolle om organisasjonsformen er formelt vedtatt eller representerer en lovfestet kategori.
- **Privat:** Organisasjonen er ikke formelt underlagt offentlig styring selv om den kan mottatt betydelige inntekter fra det offentlige.
- **Videreførdler ikke fortjeneste:** organisasjonen har ikke primært et kommersielt fokus, og deler ikke ut fortjeneste til direktører, aksjeeiere, medlemmer eller andre. Overskudd må brukes i tråd med organisasjonens hovedformål.
- **Selvstyrt:** Organisasjonen har en styringsstruktur, kan nedlegges på eget initiativ og står ansvarlig for sine aktiviteter.
- **Frivillig:** Medlemskap eller deltakelse er ikke lovpålagt eller obligatorisk.

Masterplan

Masterplaner brukes i alle former for planlegging enten det er arealplanlegging, forretningsplaner, eller rene strategiske planer. Masterplaner er det langsiktige strategiske planer. Hvor er vi og hvor skal vi. Masterplanene gir retning til den formelle planleggingen. I norsk sammenheng er den ikke forankret i lovverket, men er planlegging forut for den formelle planleggingen (planlegge hva en skal planlegge – fysiske planer).

Full barnehagedekning (regjeringens definisjon)

I 2009 ble det innført rett til barnehageplass for barn som er fra ett til fem år. Retten innebærer barnehageplass for ettåringer født før august. I 2016 ble retten utvidet til også å gjelde barn født i september og oktober. Den gjeldende retten til barnehageplass inkluderer barn som fyller ett år senest innen utgangen av oktober det året det søkes om barnehageplass. Dersom barnet fyller ett år i løpet av årets åtte første måneder, har barnet rett til plass innen utgangen av august. Dersom barnet fyller ett år i september eller oktober det året det søkes om plass, har barnet rett til plass innen utgangen av den måneden barnet ble født. Barn født i november og desember vil ha rett til plass fra august påfølgende år. Utvidet rett til barnehageplass for barn født i september eller oktober ble vedtatt av Stortinget 7. juni 2016. For eksempel vil et barn født i januar ikke ha rett til

barnehageplass før i august året etter. I praksis er det likevel flere kommuner som tilbyr plasser til ettåringer tidligere enn dette.

Kunnskapsdepartementet sendte 30. januar 2017 et forslag på høring om at barn født i november får rett til barnehageplass innen den måneden barnet fyller ett år.

Forslaget ligger nå inne i statsbudsjettet for 2018.

Samskaping

Mobilisere sivilsamfunnet og åpne for innbyggerne og næringslivets initiativ og muligheter for mestring gjennom tverrsektorielle samarbeidstiltak og kommunikasjon.

15 VEDLEGG

- Folkehelsenotat
- Statistikkhefte

Bildene i planen er hentet fra kommunens eget foto-arkiv.